

Premonstráti – profesoři teologie

HEDVIKA KUCHAROVÁ

Řeholní řády jsou svázány s teologickou fakultou pražské univerzity od jejího vzniku. V raném novověku, od roku 1622 do roku 1773, spravovali teologickou fakultu jezuité, což působení některých řádů z věroučných důvodů prakticky znemožňovalo (dominikáni odmítali přísahu na neposkvrněné početí Panny Marie), jiných kvůli specifické pražské situaci komplikovalo. Působení premonstrátů, zejména ze Strahovského kláštera, tak bylo až do zrušení Tovaryšstva svázáno s pražským arcibiskupským seminářem.

Vstup strahovských premonstrátů za katedry teologické fakulty po roce 1773 byl logickým vyústěním a zhodnocením jejich vysokoškolských pedagogických zkušeností z arcibiskupského semináře. V 70.–90. letech se ve funkci děkana vystřídali řeholníci Candidus Josef Saethler (1732–1788, děkanem 1776, 1777, 1778, 1779 a 1781), Jiljí Chládek (1743–1806, děkanem 1792 a 1793, 1794 rektorem univerzity) a Karel Rafael Ungar (1743–1807, děkanem 1786, 1787, 1788, 1789). Všichni tři měli za sebou výuku v semináři. Saethler zde v letech 1769–1773 vyučoval filozofii. Chládek, který se při výuce svých spolubratřích věnoval také církevní historii a právu, se stal 1778 prvním českým profesorem pastorální teologie, v letech 1780–1781 publikoval v Praze učebnici *Počátkové opatrnosti pastýřské*. Ungar v roce 1788 sice odešel z řádu, ale s členy Strahovského kláštera nadále zachovával přátelské vztahy. Namísto je zmínit také jeho působení ve funkci bibliotékaře univerzitní knihovny, do níž byl ustanoven roku 1780.

Stranou nezůstali ani tepelští premonstráti. Na fakultě působil Chrysostomus Vavřínek Pffogner (1751–1812, opatem 1801–1812, 1796 děkan teologické fakulty, 1802 rektor univerzity, od roku 1812 opakovaně direktor teologické fakulty). Ve svých odborných pracích se zabýval

církevními dějinami a morální problematikou. V Teplé usiloval o znovuzřízení domácího teologického studia. Jako rektora univerzity v roce 1816 je třeba zmínit teplského premonstráta a astronoma Aloise Martina Davida (1757–1836), ředitele hvězdárny v Klementinu. Na teologické fakultě rovněž vyučoval pozdější opat Adolf Koppmann (opatem 1828–1835).

Vědecká a kulturní činnost členů Strahovského kláštera během 19. století ještě čeká na své zhodnocení. Mezi významnými osobami teologické fakulty nacházíme hned tři za sebou jdoucí opaty: Milo Jana Nepomuka Grüna (1751–1816, opatem od 1804), Benedikta Jana Nepomuka Pfeiffera (1783–1834, opatem od 1816) a Jeronýma Josefa Zeidlera (1790–1870, opatem od 1834). Grünovy zájmy o výuku teologie se projeví i v obnově domácího studia na Strahově. Děkanem teologické fakulty se stal v roce 1807, roku 1812 byl rektorem. Pfeiffer vyučoval dogmatickou teologii nejprve na domácím klášterním studiu, potom jako řádný profesor na univerzitě. V roce 1812 byl děkanem teologické fakulty, 1826 rektorem.

Zastavme se u osobnosti Jeronýma Josefa Zeidlera. Pocházel z nepříliš zámožné jihlavské rodiny, jeho otec byl rukavičkář. Jihlavští měli k premonstrátům blízko, protože řeholníci ze Strahova spravovali svatojakubskou farnost. Do Strahovského kláštera vstoupil v říjnu 1809, řeholní slibů složil 1. listopadu 1812. Kněžské svěcení přijal 15. srpna 1813. V letech 1813–1815 vyučoval na strahovském domácím studiu, poté až do roku 1821 působil v duchovní správě ve svém rodném městě. Po svém návratu do Prahy obdržel doktorát teologie a započala jeho pedagogická kariéra na fakultě: 1822–1824 byl zastupujícím profesorem dogmatické teologie, od 1824 až do svého zvolení opatem profesorem řádným. V letech 1823–1848 zastával úřad cenzora náboženské literatury, což vyplývalo z profesorského místa, cenzuroval také obrazové materiály s náboženskými náměty. Děkanem fakulty se stal 1830, rektorem univerzity byl v letech 1843, 1846, 1848 a 1855–1856. V revolučním roce 1848 zachránil mnoho studentů před uvězněním a přísným potrestáním. Usiloval o větší zapojení strahovských premonstrátů do středoškolské výuky a převzal reálky v Liberci (1843) a v Rakovníku (1849). Díky jeho úsilí získali Strahovští do své správy poutní místo Svatý Kopeček

u Olomouce. Zeidlerův význam přesáhl hranice českého království. Premonstrátský řád, který procházel na sklonku 18. a na počátku 19. století těžkou krizí způsobenou sekularizačními vlnami a zrušením desítek klášterů, včetně těch nejvýznamnějších, se kolem poloviny 19. století opět konsoliduje. Zeidler byl díky svým schopnostem, uvážlivosti, rozhledu i společenskému respektu, jehož požíval, zvolen v roce 1859 představeným a generálním vizitátorem rakouské premonstrátské kongregace a o deset let později v důsledku spojení rakousko-uherské kongregace s belgickými kláštéry generálním opatem, prvním po úmrtí Jeana Baptista L'Ecuy (1740–1834), posledního opata Prémontré. V této funkci se zúčastnil I. vatikánského koncilu. V Římě také 1. března 1870 zemřel. Z řad strahovských premonstrátů byl patrně nejvýznamnější osobností, která na pražské teologické fakultě od konce 18. století působila.

V roce 1891 byl na českou teologickou fakultu pražské univerzity povolán z teologické fakulty v Olomouci Eugen Jan Kadeřávek (1840–1922) jako řádný profesor apogetické teologie a křesťanské filozofie. Rodák z Havlíčkova (tehdy Německého) Brodu vstoupil 1859 do kláštera Želiv, v roce 1863 složil slavné sliby a o rok později byl vysvěcen na kněze. Nejprve studoval klasickou filologii, v roce 1871 získal na vídeňské univerzitě doktorát z filozofie. V 80. letech se dále vzdělával ve Vídni, v Innsbrucku a v Římě, od roku 1883 vyučoval jako soukromý docent křesťanské filozofie na olomoucké teologické fakultě. Na pražské fakultě působil do roku 1905, ve školním roce 1893–1894 a 1899–1900 byl jejím děkanem, 1897–1898 rektorem české univerzity. Jeho obsáhlé dílo zahrnuje kromě vlastních prací také překlady z francouzštiny, vedle odborných teologických studií publikoval početné popularizační články, zabýval se také pedagogikou a estetikou. Byl zastáncem novoscholastické (tomistické) filozofie, vypracoval českou scholastickou terminologii. U příležitosti osmdesátých narozenin obdržel doktorát teologie *honoris causa* (vůbec poprvé v dějinách fakulty).

Na rozdíl od první poloviny 19. století není zastoupení premonstrátů o sto let později na fakultě nijak hojné. Příčin bylo patrně více, snad k nim patřilo i zaměření na jiné oblasti pedagogické činnosti než vysokoškolská

výuka. Ve 20. a 30. letech byli posíláni nadějní mladí premonstráti z českých a moravských klášterů na studia do Říma, plody tohoto studijního úsilí v podobě vzdělaných pedagogů však už pražská teologická fakulta nemohla sklídit: zabránila tomu nejprve válka a později nástup komunistického režimu a likvidace řeholních institucí.

Z meziválečných pedagogů je vhodné připomenout strahovského premonstráta Romualda Rudolfa Perlíka (1882–1947). Do kláštera vstoupil v roce 1900, slavné sliby složil 1905, téhož roku přijal kněžské svěcení. Studoval hudební vědu, estetiku, historii a pomocné vědy historické. V roce 1923 obdržel doktorát filozofie na pražské filozofické fakultě, v roce 1929 se habilitoval na teologické fakultě v oboru dějiny církevní hudby. Církevní hudbu přednášel od studijního roku 1929–1930. V roce 1946 byl navržen na jmenování bezplatným mimořádným profesorem církevní hudby. Dříve než byl proces jmenování ukončen, zemřel, a proto byl jmenován profesorem in memoriam. Jeho vědeckým zájmem byly především dějiny Strahovského kláštera.

Působení premonstrátů na pražské teologické fakultě odráží význam řeholních řádů v katolickém prostředí českých zemí. Kromě nich bychom v čelných funkcích fakulty zejména v 19. století našli také cisterciáky a benediktiny, tedy členy řeholních institucí, které se již od středověku podílely na duchovní a vědecké kultivaci Čech a Moravy. Větší zastoupení kanovníků ze Strahova je důsledkem geografické blízkosti univerzity a nejstarší české premonstrátské fundace, pro počáteční desetiletí 19. století byla pro pedagogy charakteristická návaznost průpravy na strahovském domácím studiu a vysokoškolské výuky. Ačkoli tepelský klášter rovněž vynikal v pěstování vědy, pedagogické ambice jeho členů se ubíraly jinou cestou. Neformální vztahy s fakultou a univerzitním prostředím vůbec však byly mnohem intenzivnější, než může naznačit tento výčet profesorů a hodnostářů: podněty k nim zavdávaly přátelské a kolegiální vazby, odborná a vědecká činnost i bohatství klášterních knihoven, sbírek a archivů. Vynucený přerýv, který začal likvidací řeholních institucí v roce 1950, skončil po čtyřiceti letech, kdy se začala psát nová kapitola pedagogické činnosti premonstrátů za katedrami teologické fakulty.

